

Fațete ale poveștii Tulburării de Personalitate Obsesiv Compulsive

Sighișoara, Iunie 2024

La fel ca toate condițiile psihopatologice, Tulburările de Personalitate ne spun câte ceva semnificativ despre specificul psihismului uman. TP Histrionică ne atrage atenția nu doar asupra teatrului și actorului, ci și asupra rolurilor pe care le jucăm cu toții.. continuu..în fața semenilor noștri..

TP evitantă ne amintește că omul e o ființă capabilă să se rușineze în public, care știe ce înseamnă decența..

TP schizoidă ne semnalează că suntem marcați și de blestemul indiferenței...care e iadul pe pământ...

Oare ce fațetă aparte a ființei noastre ne relevă distorsiunea specifică din TPOC ?

Pentru cei care acceptă abordarea dimensională a TP din DSM-5 – ce face apel la Doctrina celor Cinci Mari Factori – apare evident că în TPOC se exprimă un deficit disfuncțional a dimensiunii CONȘTIICIOZITĂȚII... ce se manifestă pozitiv prin:

Competență (eficacitate) – Ordine (organizare) - Datorie (atent) – Tendință spre realizare (metodic) – Autodisciplină (nu e leneș) – Deliberare (nu e impulsiv)..

TPOC se decantează astfel dintr-o subclasă populațională preocupată pozitiv de acțiunea productivă eficientă.....de ordine...datorie..deliberare...control...disciplină ... pentru care relaționarea cu alții e însă secundară...

Profilul categorial caracterial al TPOC din DSM-5 s-ar putea rezuma astfel:

Preocupare rigidă și încăpățânată cu pregătirea și controlul perfecționist al unei munci productive....în detrimentul recreațiilor.. și relațiilor de prietenie.....cu atenție excesivă la detalii, reguli, liste, ordine, organizare, orare, programe... într-o astfel de măsură...încât se pierde din vedere scopul principal.....(iar) colaborarea cu alții e dificilă.. la fel ca și finalizarea, datorită exigențelor perfecționiste..

E zgârcit..încăpățânat..scrupulos și inflexibil..nu renunță la lucruri inutile..

O caracterizare rezumativă ar fi:

Persoană ce exprimă o atitudine..serioasă...oficială..rigidă..cu preocupare excesivă față de control și ordine... de organizarea și desfășurarea unei munci impersonale.... atentă la detalii... perfecționistă.....atașată de principii și

normativității....care colaborează dificil și îi menține constant pe ceilalți la o distanță afectivă oficială..

Dacă histrionicul se realizează prin spectacolul public ce captează atenția altora, TPOC se împlinește prin randamentul unei munci anonime, prin performanțele din spatele unor roluri sociale...

...departe de glume și năzbâtii..de povestiri și de pierderea timpului „pe degeaba,,....

Profilul caracterologic al TPOC s-a decantat treptat pe parcursul sec XX (având drept ghid cazul tipic ideal al „expertului,, lui Max Weber) cu referință la două variante polare: - psihastenul (indecis ruminativ) și – anancastul (asertiv realizator).

La începutul sec XX dominantă era perspectiva psihasteniei lui Janet, marcată de indecizie și operare excesivă pe eventualități - K.Schneider comentând printre cele zece tipuri de Psihopați și „Indecisul,, (Selbstunsichere).

În a doua jumătate a sec XX a crescut interesul față de persoanele ce se dedică ordinii și muncii suprapersonale, exemplar ajungând acum „anancastul,, (descriș de Tellembach la Tipus Melancholicus)...hiperpreocupat de ordine și performanța sa în roluri (Kraus)..

Principalele trăsături ale TPOC – inclusiv a variantelor psihastene și anancaste – se bazează pe organizarea și implementarea de acțiunii, cu implicarea funcțiilor cognitiv-executive în:

- planuri de realizare a unui scop.. prin etape ordonate... modelate probabilistic
- decizie.. și implementarea acestora FINAL finalizarea și.. reorientarea spre alte acțiuni
- control feedback și periodic a progresului spre final

Această abordare a permis corelarea studiilor psihopatologice cu cele privitoare la Teoria și logica acțiunii, în marginea ciberneticii

Trăirile din seria ÎNDOIELII (indecizie, nehotărîre, nesiguranță) se manifestă mai accentuat în cazul PSIHASTENULUI..., la care progresia spre final e dificilă și datorită oscilației între variantele posibile... cu renunțarea la unele direcții de acțiune...experimentarea altora ...și deseori revenirea la variante inițiale.....domină nesiguranța...multiple verificări.... sentimentul că realizarea e incompletă (nu e perfectă..nu e în ordine...,„all right,,).

Îndoiala psihastenă poate întreține ruminății legate de eventualități contrarii....indecizie majoră....până la nivelul „ambivalenței,, (pe care Bleuler o includea printre „Cei patru A.,, ai autismului schizofren)...

Varianta ANANCASTĂ a TPOC transgresează problematica îndoielii, prin rigiditatea unui comportament ghidat de planul întocmit și de norme suprapersonale. Un plan odată adoptat, acțiunea e dusă la bun sfârșit cvasi-ritualic, formalist, sistematic și hiperordonat, neluându-se în considerare sfaturile, neconformitatea circumstanțelor cu proiectul, modificarea parametrilor ambientali...pacientul simțindu-se obligat – ca de un destin inexorabil – să împlinească proiectul adoptat.

Modelul anancast s-a dovedit a fi în mare măsură similar cu comportamentul unor autiști superiori...neinteresați dacă sunt sau nu acceptați și urmăriți de alții (după modelul „actelor autiste,, descrise de Minkowski).... desfășurat în planul unor ordonări, sistematizări sau acte constructive și realizatoare.

(Polarizarea anancast psihasten e similară cu cea de la începutul sec XX între personalitatea paranoidă (Perrin) și cea senzitivă (Kretschmer)

Merită atenție și circumscrierea indirectă a TPOC prin contrastul profilului său cu cel al altor tipuri de TP.

Cazuistica din clusterul B/ (din DSM-5 categorial) se exprimă printr-o pregnantă distorsiune a relaționărilor, începând cu hiperexpresivitatea colorată a spectacolului TP Histrionice – contrastantă față de cenușiul comportamentului monoton al TPOC...(ce se îmbracă în culori gris.. preferă să stea mereu în umbră..comportându-se „așa cum se cere,,...neștiind să povestească..neavând umor... și fugind de spectacol)..

TP Marginală e excesiv de oscilantă în relaționările sale stridente cu persoane apropiate.. exprimând comportamente impulsiv explozive hetero și autoagresive...departe de constanța retrasă, plictisitoare și protocolară a TPOC

Cât despre TP Antisocială și Psihopat,..raportarea lor la celelalte persoane transgresează și ea, pregnant și continuu „menținerea respectuoasă la o distanță oficială,, a celor cu TPOC.

Și clusterul A/ se diferențiază cu ușurință de TPOC...mai ales TP Schizoidă...ce nu e preocupată de nici-o acțiune sau muncă oficială.. performantă fie ea și anonimă.. nepăsându-i nici de alții și nici de sine.,,,, ci doar.. eventual.. de preocupări contemplative sau abstract speculative...

Iar TP Paranoidă se raportează la ceilalți printr-o continuă suspiciozitate generalizată...și nu printr-o distanță protocolar oficială și respectuoasă.. ca această TPOC..dedicată unei munci de un rob... care pleacă în concediu cu dosarele de rezolvat...

Și la fel, TP Evitată e centrată pe o preocupare de evaluare interpersonală....și nu pe retragerea în anonimatul muncii funcționărești...

Pentru specificul psihismului TPOC centrat pe activitățile realizatoare suprapersonale..atent controlate în perspectiva ordinii, un aspect central îl constituie centrarea sa pe un obiectiv de realizat în viitor, dincolo de circumstanțialitate – de care e dominat impulsiv explozivul sau histrionicul ; fapt ce se corelează cu importanța acordată „planului,, – modelului teoretic care-l ghidează.. și „eventualităților,, pe care acesta le deschid și propun la nivel ideatic.

Cu această perspectivă se corelează însă și trăsături precum încăpățânarea, perseverența, responsabilitatea, tendința spre sistematizare.. colecționarismul; iar aceste specificități, se cer avute în vedere în conjuncție și cu alte particularități, cum ar fi atenția acordată detaliilor, cu perfecționismul și intoleranța la incertitudine.

Încăpățânarea și perseverența se manifestă în orizontul acțiunilor publice pe care anancastul le proiectează, care inevitabil îi implică și pe alții, chiar dacă indirect. Ea a fost considerată una din trăsăturile esențiale ale obsesionalității în concepția psihanalitică freudiană asupra “caracterului anal”, alături de zgârcenie și preocuparea față de ordine.

Perseverența sânguincioasă a anancastului iese în relief și datorită faptului că, progresul acțiunii sale nu e liniar, ci marcat de întreruperi și reluări; iar în varianta psihastenă.. întreruperile de lungă durată sunt chiar frecvente....urmate de repetate reluări...și finalizare dificilă.

Încăpățânarea și perseverența relevă și agresivitatea latentă, opozitivă, a acestei personalități, care participă la menținerea sa pe orbită, în ciuda întreruperilor.

Importanța acordată detaliilor e în cazul TPOC o expresie a unui deficit formal de ordin general, ce marchează întreaga patologie obsesională, în aria „funcției generale a coerenței centrale,, - f.g.c.c.- (= integrarea ordonată a părților într-un întreg bine centrat și delimitat semnificativ, detașat pe un fundal accesibil în care se integrează supraordonat).

Această deficiență de sinteză a c.c. se manifestă sub diverse forme și în tulburări precum autismul developmental sau dezorganizarea schizofrenă... exprimându-se în cazul TPOC mai ales pe direcția ce-i este specifică, cea a realizării și implementării acțiunilor.

În realizarea proiectelor de acțiune, persoanele cu TPOC se pot fixa pe unele aspecte minore ale procesului de decizie.. sau pe probleme situaționale de detaliu, pe care le depășește dificil. Fascinarea de către detalii se manifestă și în TOC,... ea jucând un rol și în colecționism și zgârcenie.

Perfecționismul specific TPOC. poate fi corelat tot cu deficiențe de sinteză psihică armonioasă, implicate și în ceea ce Janet numea „funcția de sinteză a realului,,.Subiectul are sentimentul că realitatea pe care o percepe nu este „chiar așa cum ar trebui”....

..... că acțiunea pe care o realizează nu e îndeplinită perfect...motiv pentru care nu o consideră terminată.

Perfecționismul e implicat și în scrupulozitatea anancastă, când detalii puțin semnificative sunt evaluate ca și greșeli sau păcate, necesitând reparații sau spovedanii (ca pe vremea lui Ignatio da Loyola).

Crescutul sentiment de responsabilitate al celor cu TPOC se dezvoltă și el în acest context. Dificultatea ce o trăiește TPOC de a finaliza un proiect, se datorește și faptului că, odată cu încheierea proiectului el rămâne cu un gol interior.... și cu nevoia de a începe cât mai repede un altul.

Aderența – addictivitatea - sa față de muncă, se exprimă și prin faptul că persoana cu TPOC un știe să își petreacă timpul liber: își ia de lucru acasă, la sfârșit de săptămână și în vacanțe. În afara muncii, a activității, se plictisește repede. Nu știe să se distreze, să se joace, să se bucure în liniște de timpul petrecut cu alții, în conversații banale sau petreceri, fără a discuta probleme profesionale.

Faptul se corelează și cu o imaginație și o afectivitate tranzitivă săracă. El apare ca un om serios, respectabil, dar plictisitor, fără umor, care nu știe să spună și să guste glume, care nu are “șarm”.

Relațiile interpersonale ale persoanei cu TPOC sunt mai mult oficiale, formale ori distante, anancastul identificându-se cu funcționarea în roluri sociale.. Lipsește spontaneitatea, emotivitatea, afectivitatea tranzitivă, empatia, implicarea celuilalt, comuniunea și rezonanța afectivă intimă, care nu anulează identitatea ci o sporește.

Se mai notează lipsa umorului, a autoironiei, a ingeniozității jocului interpersonal, a imaginației necesare capacității de a povesti.

În perspectiva comportamentului etic, anancastul respectă normele și regulile sociale, felul acceptat comun de a se comporta, ceea ce “se face”, “se obișnuiește”, “se cade”. El își îndeplinește corect, în mod formal, oficial, scrupulos datoria față de altul, fără a se lăsa „corupt” sau copleșit de compasiune și entuziasm, de milă sau generozitate.

Comportamentul relațional poate fi marcat de duplicitate, ambiguitate, de obicei optând pentru compromisuri

În ceea ce privește resimțirea propriei identități:

- Anancastul, repliat pe sine și autoanalitic, se resimte inconsistent, nesigur, slab centrat, confuz structurat, neunitar și vag delimitat... vulnerabil.
- Dedublarea interioară se manifestă în conduitele duplicitare, în compromisuri, inconsecvență, ambiguități, care alternează cu formulări tranșante.
- Autoanaliza continuă, ruminățiile, permanentul autocontrol și scrupulozitatea, îl fac să se îndoiască de sine, să resimtă uneori acut o nesiguranță interioară. (Selbstunsichere) El diferențiază dificil între esențial și neesențial; fapt ce-l frustrează de găsirea spontană a reperelor în diverse situații.
- De aceea se agață în mod rigid de principii abstracte, se sprijină în mod exagerat pe norme, legi, regulamente, pe conformismul social, uneori un formalism rigid..Identificarea sa cu roluri sociale și cu funcționarea acestora asigură o identitate de fațadă.

Un aspect al delimitării persoanei îl constituie și dimensionarea sa prin posesii, prin cele avute, prin avere; nivel la care apare zgârcenia. Ea se articulează cu nevoia obsesivului de a aduna și tezauriza, de a nu renunța la lucrurile în posesia cărora intră, deși nu mai are nevoie de ele.

Chiar dacă e bogat, anancastul poate fi meschin, dăruind puțin și cu multă grijă, ducând o viață plină de privațiuni, pe care o controlează însă cât mai mult, în limitele și detaliile sale de om zgârcit.

Tot în direcția dimensionării prin posesie se desfășoară și colecționarismul, comportament des întâlnit la persoane cu trăsături obsesionale. Colecția e o

proprietate privată bine delimitată și controlată, ce se pretează ușor la ordonare, sistematizare și clasificare

Profilul pe care psihopatologii l-au degajat atunci când au realizat constructul TPOC se corelează, așa cum s-a menționat la început, cu o arie tipologică caracterială normală și eficientă, în mare măsură circumscrisă în prezent prin profilul Conștiinciozității din Doctrina celor 5 Mari Factori. În această arie se dezvoltă o multitudine de profesioniști excelenți în domenii precum:

....administrația, contabilitatea, arhivarea, justiția managementul și – practic – aproape toate domeniile ce se realizează prin muncă conștiincioasă, pretinzând ordine și performanță

Dar, particularitățile acestui domeniu...care se corelează și cu unele aspecte ale autismului și schizotipiei...ne fac atenți la cea ce psihopatologia ne poate spune despre infrastructura specifică a psihismului uman.